GORDIAN 54
BMC MS 41

124.--

Phillipps Ms

4209

54
41

RESTORED BY J. MACDONALD CO
NORWALK, CONN.

light cf 4209 Ph

Florentinorum Legatorum Oratio ad congratulandum Nicholao quinto summo pontifici in creatione sua habita Rome p doctiss imum eloquentissimum mānecti in publico & generali consistorio incipit feliciter

Nobis coram sanctitate tua beatiss ime pater iam ḡnibus flexis oraturis tantam dicendi facultatē attributam fuisse intelligeremus quantam fidele & accuratum commissionis nostrę munus exigere & postulare uideatur: profectò longa quadā ac precipua oratione in hac nostra legatione uteremur. Sed quoniam excellentia & sublimitas tua potestatē humani excedit eloquij, mandata florentini populi, cuius legati & oratores sumus paucis referre, atq; explicare conabimur ne forte prolixa narratione nostra, & oratorijs uerborum, ac sententiarum coloribus perpolita, sanctissimas aures tuas immultis magnis & aurdiis rebus, in his preserti3

4209

Phillipps MS 4209

pontificalis fastigij principis occupatissi
mas, frustra ob tundere, atq; onerare uide
remur. Quanq; uero sermonis prolixita
te fugere & uitare cupiamus, quodam
tn paruo & exili dicendi genere utem.
ueriti ne si nulla loquendi serie nullaq;
partium diuisione usi ad dicendum acc
ederemus inuarias quasdam fortuite
ac confuse locutionis reprehensiones, incu
rreremus: quapp in infinita omnipotentis
dei gratia atq; inpropitio quodam ponti
ficis alis subblimitatis fauore confisi, mun
nus commissionis nostre breuius quoad
fieri poterit, perficiere & explere tentab
ibimus. Quis enim coram te loqui pres
umat magnitudine & eloquentiam ac
precipuam quandam & singulare omniu
bonarum artium doctrinam; qui uero timet possit dici est.
humanitate & clementiam tua ingniorare
uidentur, primo igitur florentinoz pre
sidum mandata exsequi atq; absoluere cu

pientes uenerationibus ãq; adorationibus
& cæteris huiusmodi faustis xpianiq; om
nibus initium sumimemus. Florentinos de
inde fidelissimos, ac prepetuos sacrosãte ro
mane ecclesie filios fautoresq; sanctitatẽ
tuã & semp & omni quidem tempore
parituros, plurimum cõmendabimus.
postremo de hac felici & beata, ac uere pr=
ecaeteris diuina Assũptione tua multum
ad modum congratulabimur. Hos itaq; be
atissime pater florentini populi nõie legati
audita promotione tua comfestim ad nouã
xpi humanitatem iam interris esistentem
et cum hominibus conuersantem non sec
hus ac magi, quos mãteus euang elista
iussa stella itineris sui doctrice cum gaud=
io magno ualde ex oriente usq; hyerosolym=
am uenisse testatur. ut thm nuperrime
natum adorarent, e florentia mouentes
Romã uenerandis adorandi grã conten
dimus. Hos igitur primo corã beatitudine

tua costituti genua nra humillisse flexi;
mus. Nos deinde beatissimos, ac sanctis simo;
s pedes tuos deuotissime simul atq; auidiss;
ime ãplexati & osculati sumus. Nos demq;
maximam quandam ad mirabilium & pene
increbilium uirtutum tuarum excellen;
tiam, supra q̃ dici potest, ad mirantes mẽti;
s & pcorporis tui incolummitatẽ, pro uniuer;
sali omnium xpianoy salute diuturnã ac
perpetuã fore exoptamus, et cupimus. per
huc igitur modum prima nostre diuisionis
parte breuissime ut in stũtueramus absoluta
ad secundam de egregiis quibus dã comme
ndationibus & oblationibus nostris deicepi
accedamus. Quo circa nos singulari qua
dam & precipua sanctitatis tue benignitate
simul, at que ad mirabili populi nostri d;
euotione, ac fidelitate floreti impsum pop
ulum nostrum continuum, & constantem sa
crosancte romane ecclesie obseruatorem
quo ad possumus humillime, ac deuotissime

commendare & recommittere audemus; or
antes, atq; suppliciter obsecrantes quatenus
talem actu deuotum populum paterna,
beriliq; & pastorali caritate suscipe, ac fouere
dignieris. Deo. H. populo dicimus: quem si
antiquas istorias ueteresq; annales & cronicos
libros parump an oculos posueris nempe ad
uersus Imperatores ea tempestate ecclesiastica
iura ut sua ui & armis temere admodum & mi
mis arroganter usurpare presummentes plu
ra & uari bella iam dudum succi episse compere
Hac rez testis est. Phedericus ille primus. Testis
est etiam secundus, Testis insup & tertius.
His namq; imperantibus & oni crudelitatis gne
contram ecclesiam seuientibus, nos utrisq;
spiritualibus & corporalibus telis armati,
resistere, ac repugnare non dubitauimus. V
nde illi pluribus à nobis inuitis & laciesitj in =
humanam eorum seuitiam, ac rabiem usq; ad
eo in nos conuerterēt, ut cuntas regiones mas
multis bellicis calamitatib; diuersisq; prelioz

tu multibus & incursionibus infestarent
atq; ita uexarent, ut preter ingnē, & ferrū
& preter hostiles agroy uastationes, ac mi
litarē omnium rey & hominum direction-
es usq; ad carceres, & tormenta usq; ad e-
xterminationes & cædes ciuium prosiliret
Post hos impios & sceleſtos pedericos & Tur
græci elegantiē, & expressius dicunt adeōus
q; inreligiosos & sine deo. Manfredus uelut
hæreditarij generis, sic etiam furoris successor
accesit. Nam inimqua, & peruersa maior-
um suorum uestigia imitatus, romanos po
ntificies, omnesq; eorum assertores crudelit-
er, atq; hostiliter persequebat, proinde nobis ut
potè fidelissimis ecclesiasticay partium fautori
bus, ingens, & pernitiosum bellum inferre
non dubitauit; maximoq; illo & celeberrimo
proelio apud Arbiam, propterea nobilitat
um senensis agri fluuium, uitos, profliga
tosq; domo uīra pepulit extoresq; & patrio
solo profugos dissipauit. Sed paulo post

Arbię conflictus.

debitam erᵃtorum ſuorum penã diuinitus re
portauit · Nam qum aduerſus impiam illius
perſecutionẽ carolus francoꝝ rex uocatus ex
galia in italiam uenisẽt, ut magniſ eius con=
atibus reſiſteret, in illa beneuentana ẽme
morabili pugna florentini illius temporis
exules ſuo proprio agmine à ceteris totius
exercitus aciebus ſeparato, cum uexillo, quᵈ
ſiue Vrbanus ſiue clemens quartus tunc po
ntifex maximus de utroq; enim uariè àdiu=
erſis hiſtoricis, ſcriptum fuiſſe comperimus
eis tamq; fidelissimis deuotiſimiſq; donaue
rat, ſub Karolo imperatore aduerſus Man
fredum militantes proſtatu eccleſię ita egre
gie, ac fortiter pugniauêre, ut emanfredus Manfredus à flor. ſus=
, ipſum iſtrenue dimicantem interrime interemptus q3 .
i rent eglorioſiſſimum nephario bello finem
imponerent . Preterea cum coradinus hui Coradinus nepos.
us manfredi nepos infeſtis exercitibus Romã
peterẽ, atq; contra clementem ipſum, mem=
orati urbani ſucceſſorem plecutionẽ moliretur

Jaghacorz.

tandem ab eodem Karolo, ad iuuamtibus
nob: apud tagliacorzum uictis & profligatis
gentibus huius celeri inmontem calinum
fuga, cum paucis incolumis euasit, quanq;
postea captus, unà cum omnibus eiusdem omi=
tibus iussu regis capite truncaretur. postre=
mò, quid delodouicho bauarie duce iam
Ind: bauarie dux.
ad imperium delecto referemus? Hon
nemagna cum exercitu, egermania
in italiam uenit? Hon neromam ingressus
urbem tenuit? Hon ne petrum quẽdam
Coruariensem ui, armis preter pontificia
iura & preter ueterem huius tatam pasto=
ralis creationis consuetudinem johannẽ
xxii tunc catholice ecclesie presidentẽ
àquo, non iniuira, ob multas hostiles eius
aduersus apostolicam sedem persecution=
es anathematis sententia damnatus fuerat, falsum pontificem creauit? Vnde
falsi pont: creatio.
alijs regibus, & principibus uarijsq; populis alte=
scysma in eccles.
rutro fauentibus, ingens, & maximum scisma

profluxisse, narratur. In hac tanta & tã magn
a, xpianoꝝ omniũ diuisione antẽ de quẽ fumus. b.
p. ac parump ad nos cõuertere, ut quanta & qua
lia ciuitas nostra proselute ecclesię operata fuẽrit
propriis oculis pspicere, atq; intueri digneris.
Primo enim aduersus Lodouicum quẽ tũc tẽ- Ludouicus
poris potentissimum & quasi cunctaꝝ gentium
uictorem et infestissimum apostolicę sedi hostem
arma capere, ac belligierare, non dubitauit. Con
tra deiin peruersos falsi pontificis assertores in con
cussa fidelitate, constantissimè perseuerauit. Ad
extremum castruccium, alterum Italiæ belli Castruccius
fulmen & precipium Ludouicũ aduersus ecclesiæ re
fautorem, ac per totam penè Etruriam iam infesti
exercitibus exultantem, patientia nra & repug
nantibus uiribus, compescentes, tandẽ aliquando
ita moliumus, ac reprensimus, ut nimia eius
audatia acerba, & immatura morte domaretur.
Talem igitur & tam religiosum populum, quem
prostratu ecclesiæ, tanta, at tã mirabilia & plera
que alia memoratu digna gessisse, & tollerasse

cognouimus cũ omnibus eius prelatis, non imm
erito S.T. commendare et committere aude=
mus, & cunctos insup ciues nros beatitudinis tue ma
ndatis semp, & omni quidem tpre, parituros largi
ssime, simul atq liberalissime offerimus. duobus
itaq nre diuisionis membris, hac tenus ut potuimus
ab solutis, reliquum est ut tertiam eultimã
egregio ac solennis cuiusdam congratul=
ationis partem aggrediamur. Jn hoc loco b. p.
ob incredibilem quandam uirtutum tuarum ma
gnitudinem latissimus nobis ad peruagandum
campus ostenderetur nisi ad te loquetes, adulationis
crimen timeremus, ea tamen, omissis uirtutibus,
in medium affe=remus, quae, cunctis audientibus
meridiana lucie clariora uidebuntur. Si om=
nes xpiani indicij reges & principes Si omnes pro=
ceres catholici populi. Siquide huius mundi gen=
tes prorsus mirabiliter, ac diuinitus gestis multũ
secum gaudere & cæteris gratulari debent, quid
nos deuotissimi romane ecclesie filij, ac precipui S.T.
ob seruatos in hac ad mirabilis fuere diuina

creatione faciemus. Profecto in hac assumpti
one tua quam adeo factam fuisse non dubita-
mus imprimis omnipotenti dño ingentes & max-
imas grās agemus, cum omnibus deinde xp̃ianis
populis pro salute sua, q̃ quidem hac felici & beata
promotione tua contineri existimatur & credi
tur magnopere exultabimus ac congaudebimus.
Tibi uero nō tampro inneffabili quadam S. T.
gloria, & honore congratulamur. q̃ pro eo q̃ abo
nipotenti deo factum ēe cognouimus. Est. H. c-
ertum quoddam, & indubitabile diuine erga san
ctitatem tua dilectionis signum, atq; ueris simile
quaedam eterne caritatis in uniuersum xp̃ianoꝝ
hoūm genus coniectura, usq; adeò expressa, ut
manifestum, & euidens indicium censeri debeat.
Omnipotens enim deus, & misericors dominus
tandem aliquando plerisq; bellicis humani
generis calamitatibus, commotus te solum
in hac tanta rey omnium tempestate in his
tantis multiplicium belloꝝ fremitibus & pro-
ellis, in hac denique tanta cunctoꝝ humanoꝝ

negotioꝝ mole, uey ecclesię sue pastorem pre
esse uoluit: ne deesset: qui labantem ecclesiam
ceu petri nauiculam iam diu maritimis fluctu
bus iacta tam, ac pene sub mersam herculeis e
athalanticis, ut dicitur, humeris sustinere &
xpianos insup reges, & principes liberos que
populos uariis dissensionum, ac belloꝝ uulne
ribus & tu multibus inuolutos, spiritualibus m
edicamentis ecclesiasticisq; censuris medendo
sanare: atq; pueris, & pretiosis antidotis incol
umes, sanosq; redderet. Nam si omnis summ
orum pontificum electio sue pontificio iure
censetur ee diuina: quid de hac tua existi
mare debemus? Nonne eam ipsam ceteris
diuiniore, uel potius omnium diuinissimam,
paucis duntaxat, exceptis, esse censebimus
Quod luce clarius appareret si uniuersum
summorum pontificum catalogū quē admod
um ab origine creatos fuisse intelligimus, si
gillatim recenseremus quod nimiam longi
tudine ueriti, de industria uitauimus, petuo

H apostolorum principe Siluestro. Damaso,
ac gregorio leoneq3 tm̄ mo exceptis quos sa
ntissimos uiros extitisse constat & ad summ
um pontificatum ob ad mirabilem quādam
uirtutum suarum excellentiam ē incredi
bilem uitę sanctimoniam promotos fuisse,
non dubitamus Quēnam aliorum, diuini
simae promotioni tuae digne comparare
poterimus? Si H. bonifatios, si urbanos, sicle-
mentes si benedictos, si innocentios, si alleian
dros, si Iouannes, si Martinos, si Eugenios
si, ceteros Nicholaos, si denique omnes alios qua-
tuordecim supra ducentos summos pontifices
in promotionibus suis parump an oculos poue
mus, nullum profecto reperimus qui tecum ut
cum bona uiuentium & defunctorum pace di
ctum sit: compari posse mereatur: Quis enī
ut de caeteris mirabilibus sileamus paucis an
te assutionem suam amnis predecessoris sui,
ceu tu Eugenij anicessoris tui, sub diacanus
fuit? Quis de in post tam breui tempore

n 13 · post:

ad excelsum epischopalis ordinis gradum nullis intercedentibus ascendit. qs postea paruo tpis interuallo ad cardinalatum maximum pene omnium ecclesiasticarum dignitatum culmen, presertim, se ipso, absente & per longa maris, terrarum q3 spatia ingiernanica legatione a romana curia diutius septo assumptus fuisse perhibetur. Quis denq3 tam celeriter recepti adhuc: ut dr: atramento uico patriu prope oniu consensu momento fere tpis, ad picem summi pontificatus penetrauit. Quod si ita est, ceu euidentibus exemplis probasse uidemur & omnis summorum pontificum elatio suo ac pontifico uire: que admodum supra diximus censetur esse diuina profecto hanc tuam promotionem uel cæteris diuiniorem, ut certe oniu diuinissimam, paucis illis exceptis fuisse asserimus. quod ab initio probare & confirmare cupiebamus. Quis igitur, de catholicis hominib loquimur, h quacunq3 humi modi simili promotione non gratulabitur? Quis no gaudebit?

quis non exhilarabitur? Qđ si cuncti xpiani
populi inclitiq; reges, & principes facere debẽt,
ut a me probatum est: profecto tanto nos ceteris omnibus impẽsius exultare, & iubilare de
bemus, quanto maiori cãritatis, & deuotionis
ardore particularem psonę tuae sanctitatem
ueneramur, & colimus. Qua[re] obres de hac diui
nissima promotione tua. B. P. primo omnipotenti deo ingentes gr̃as agimus, maiores habe
mus. ōiby deinde xpianis p̃r salute sua mirum
inmodum congratulamur. Postremo inobis
ipsis, & tecum gaudere, exultare, & iubilare
debemus. quod nũc coram te constituti fac
imus, semperq; faciemus, ac beatum, & felicem
assumptionis tuae diem ppetua solemnitate
celebrabimus. Ab hoc. H. diuino principio cę
tera nulla temus generatura existimamus,
& credimus. qđ si adiuuante deo, & domino nr̃o yhu xpo cuius uicem geris, interis, sapienti
a, sanctimonia, uitae, & assiduis lucubrationibus
consequeris: profecto uniuersa xpianorum omnium

ſalutem aucupaberiſ, & pacem, & unionem cari-
tatem, ac benedictionem optima, & ſalutaria
ſemina ptotius terrarum orbem quaſi ſilu-
eſtrem, & incultum humanę militię cāpum, be-
llis ceu uepribus refertum, ubiq; ſeminabis q̄
paulo poſt germinantia, ac pullulantia, uniuer-
ſales, & mirabiles fructus paritura creduntur:
quod ſi dei gratia, & maximis uirtutibus tuis ut
ſperamus euenire contigerit felicia profecto,
ac beata tpra nra ſub te unicho catholicoq; paſtōe
ex ſtirpatis undiq; bellis, pacifica, quieta, & tra-
nquilla uniuerſali cunctarum gentium conſenſu
appellabuntur. atq; nimirum uel ſaturnia
aut inueteribus poetarum fabulis uel pom
piliana regna aut inliuianis annalibus tradi-
tur. uel potius ut inſacris ſris legitur oc-
auiana, & auguſta imperia redibunt. Imp
erante. H. caeſare auguſto. quo tpre ſrpum
natum fuiſſe conſtat generalem ptot terā
rum orbem pacem, & ubiq; diſperſam quie
tem, & tranquillitatem extitiſſe manifeſtum

est quod non modo excellentissimę uirtutes
tuae, & diuinissima ista promotio & solemnissiā
insup coepta pontificatus tui, sed ēt nomen ip=
sum non ad placitum, ut caetera sed mirabiliter
ac diuinitus inditum portendere, & significare
conspicitur. Nicholaus. N. sic greaco in latinum
recte, & integre intrepretatur: nempe pop
uli uictorem palam, & aperte significaret. Vere
ri. ille xpiani populi victor abendus, ac censen=
dus est, qui pacatis gentibus nihil solus in toto te
rrarum orbe, nullis refragantibus, regere, & im
perare uidetur. qd̄ grece planius & apertius
Nicholai nōie exprimitur. atq; ut uerbo ita re
uera Niccolaus hoc est populoꝝ uictor euadet si
armis, & militaribus exercitibus, spretis, ac neglectis
ad pacē & unionē, ac tm quilitatē, animy mentēq; cōuer=
teris quippe pontificis arma, nō ferrea, neckabile de=
libuta, neq; humano sanguine aspsa. quibus se
culares, & ambitiosi tyranni imperij amplifi
candi, & extendendi gratia, uti consueue
runt, sed profecto spiritualia atq; diuina

a spiritu dei aflata ferunt: quibus si pontifi
ces abiectis secularibus recte atq; integre ute
rentur: profecto ad mirabiles, atque in
credibiles fructus mirabiliter ac diuinitus pa
rerent. quod de te ob excellentissimas uirtutes
tuas, ac maximam quandam rei oīū intelligentiā
a cunctis xp̄ianis populis ita speratur, ecreditur: ut
nos dei iure extimasti posse uideamur: et gratia
Quaprot, ut omisso epilogo ne eternae me
moriae tuae iniuriam inferre uideremur
si membra oīōs nre hinc inde dispsa ceu epi
logantes in unū colligeremus, tandem aliquando
finem dicendi faciamus. Ad te beatissime, ac san
tissime Nicholae quimimo unice & alme popule
uictor, tota mente conuertimur ꝓsaluistrā illi
us mortem ꝑpassionem: cuius uicem geris interis
orantes, ac supliciter obsecrantes. quatenus cete
ris postha utis, pacem cogitetis. pacem curetis p
acem mediteris. Per hunc. N. dumtaxat modū,
xp̄i uestigia imitaberis: qui semp apostolos suos ad pa
cem exhortabatur, ꝑ paulo añ q̄ morerentur

nihil aliud eis q̃ pacem testamento legasse
ac præcepteris omnibus rebus mirabiliter cõ=
mendasse uisus est. Quod si feceris ut speratur
ẽ creditur: deus pater, & ꝑ̃us filius & ſp̃us ſanct
beatitudini tuae in hac mĩa peregrinatione
celitus opitulabuntur ac fauebũt, ut iam eiudẽ
tibus signis apperere, & euenire dignoscitur. Qu
H. reg̃es, & populj externi, & domestici, añ creatiõ=
em tuã nihil aliud q̃ bella cogitare uidebantur:
nũc ultrò pacẽ, usq; adèo expostulant: ut mirabilia
illa alboy agmina pacem & miserichordiam
supplicibus clamoribus deprecantia apropinquã
te iam quinquagesimo à mistico iubilei anno
B. N. V. ꝑ̃tribus rursus rediisse indeãtũ. Hanc
isup miserã, & languẽtẽ Italiã, iã diu bellicis cal
amitatibus afflictã, atq; cõsumptã, à militaribus
exercitibus, nõ tanq̃ alanjis hoiby h potius tanq̃ ab
arabidis cãibus liberabis: quę quidẽ si loqui posse
tã apto ore misereẽ mei dñe altis, & miserabilibus
uocibus ex clamaret: postremò tibi ĩpatria, eterãm
ac beatam uitam comparabis: ubi cum reliq

beatis spiritibus aeuo sempiterno fruaris. Cum
igitur ea dixerimus: qua etiãc diuina creatione
nec elaria fore putabamus: quasi longo quodã
postliminio in priam reuersi ad sapientiam
beatitudinis tuae tandem aliquando confugimus:
ut sanctã, & beatã inteligentiã tuã, humanis defe-
ctibus nãris, adhibere, & suplere, digneturIm
ortalis deus sua infinita in omnes homines bene
gnitate uitã tuã mullis egritudinibus impeditã diuturnam
efficere, ac uota tua, secundare dignetur. Amen.

Caeterum quaedam alia restant: quae cum sanc-
titati tuae placuerit: oportunioribus locis atq;
temporibus referemus. ~ FINIT :——

Scio

Doctissimi atq; eloquentissimi Viri poggij ad
Summum pontificem Nicolaum Quintum
Oratiõ incipit lege feliciter

Scio consuetudinis esse beatissime pa
ter omnium qui ad tuam sanctitatem
tui[illegible]uisitandi gratia tum legationis
offĉio primum accedunt: ut orõnẽ
habeant, aut gratulationem pro hac amplissima
dignitate, aut uirtutum tuarum, laudes conti
nentem: qui mos adeo inoleuit: ut nõ uti hoc
usitato grãe dicendi rudis cuiusdam ac ingnarj
penitus existimetur. At uero michi longe alia
sententia: est qui censeam neutrum hoy esse
bonis & prudentibus laudandum uiris: cum al
terum hominis pariy considerate loquentis atenẽ
adulatoris officium esse uideat. Quid enim ei cõ
graturis: aut quid illi congaudeas: qui adimmẽ
sos, ac continuos animi corporisq; labores ad max-
imas curas, ad diuersarum gentium regim̃ ad in
finitas molestias, ad solecitudinem omnẽ eccles[illegible]
& quod his maius est omnibus, ad dificilem

ac molestam est seruiturem aliꝑtius. Re
ctius meo iudicio tali uiro tanta rey mole
oppresso condolendum compatiendumoꝙ
est, equaedã tãtis laboribus, tantaeꝙ seruitu
miserichordiaꝫ habenda. Non H. si recte
et secundum dꝫ preceptã uelis regere nau
em petri tibi licet tuo iure somnum
non quietem non cibum capere non ãi re
laxationem querere non tibi est gratissi
mum more tuo uiuere non tempus quod
scimus etiam bene utentib⁹ breuissimum
esse: tua uoluntate transigere, nõ Irisiꝭ quibus
alitus æducatus es, quia in re tibi maxima
consolatio eripitur, operam protuo desiderio
dandum impendere. Alieno est tibi arbitrio u
iuendum propria qõdammodo salus eripẽda
ut salutem allijs largiaris totiꝰ xpiani pop
uli cura & solicitudo suscipienda, audiendę
populoꝝ legationes, reganiuꝫ uoces, oppressoꝝ
querelę, exaudiendę, ferenda peteꝫ tuũ mole
stia, multoꝝ importunitas, atq; insolẽtia tollẽda

x indulgere nõ cum so
litis amicis quod tibi

misericordia omnibus Justitia singulis m
inistranda, tibi uni omnibus quiescentibus
alijs, labor suscipiendus. In Arce H
quadam positus es. inqua tibi proomnibus
uigilãe agende sunt, ut nulla requies
ullum otium nulla remissõ intãta denur
rey uarietate. Verissime noster seneca
magna inquit seruitus est, magna fortuna
In ac tam grauẽ rey sarcina, tanta nego
tiorũ incumbentium grauitate, tanto cõsuẽ
tium turbine, tam multiplicibus, tam diue
rsis curis, quid gaudij, quid iocunditatis,
quid letitie insit: cur granulari deceat
nequaq̃ comperio. Quod si ioannes crise
stomus super epistolam ad ebreos adeò
incumbere multa unice ecclesie rectorj
scribit. ut mirum sit aliquem eorũ saluarj
posse, quantam molem rey immitie, quã
ntum uite future periculum instare
illis dicemus; quorũ regimẽ ipsimet omn
es orbis ecclesias commissas sibi à deo

& creditas ee testantur. certe cum plus ab
eo exigatur. cui plus commissum est. imm=
ensum quoddam onus, & humanis uiribus
non ferendum fateri necesse est illud. ad
quod non solum deputat es sed quodam mo
do relegatus. Adde. q huiusmodi imperia nō
uirtutem largiuntur, non scientiam, non
longiorē uitam, sed potius efficiunt breuiorē
At multi hunc statum tam ap̄luum apeti=
uerunt. & quidem plures stultiq̄ sapientes
repti sunt. Feruntur quasi omnes communi
hominum stultitia & errore. ut ea optima
ducant, ad quae uelut ampla & speciosa mo
rtalium pars ducitur opinione. uulgi & im
peritorum uocibus mouet. ut magnā feli=
citatem, & uitae commoda in excelso im=
perio, & dignitate sita ee putent. Sed nō ex eē
opinionis, aut stultorum inscitia haec me=
tienda sunt. sed ratione, & sapientia diuo
icanda: cuius precepta si sequi uoluerimus
ipsa nos instruent integritatem, clementiam

non doctrina

quasi

pietatem, ſanctimoniam uitę, humanitatem
raro, in magna reę licentia contineri. Non
nullos quoq; ſecuſ ac religio & xpi precepta
poſtulent, hoc imperio abuſos uidimuſ. Sed
de his loquor qui ambulant in uiis, & lege do
mini qui nō qđ liceat ſed quod deceant ſpec-
tant. quibuſ neceſſe eſt eiuſmodi uita ſi
ad laboreſ, & rerum dificultatem ſpęteſ angu
ſta, & miſera, potiuſ q̄ felix eſſe uideatur. Illi
ipi uiri ſanctiſſimi prędeceſſoreſ tui, qui
parum cum ſeculo commertij habuęrę, grau
itatem ponderiſ eorum humeriſ imminentem
ſentienteſ ſe dei ſeruorum, ſeruoſ appelauerūt.
Vt proculdubio more poetarum Sylij laxa
uoluere pontificeſ. ſi ſe uicarioſ nōri ſaluatoris
conſiderent hoc eſt ad eiuſ imitationem cō
ſtitutoſ poſſint. Qui uero pater ſanctę tuas
laudeſ, quę quidem exquiſitę ſunt ſua oratiōe
con pletuntur. quamuis uerè id, etuiſ meritis
uideantur poſſe facereſ. tam̄ meo iudicio, aut
uerborū oſtentatoreſ, aut aſentatoreſ improbi

censendi sunt. sententriam profecto legisti ar
istotilis insedo rhectoriorum libro presentem
Laudare esse opus adulationis: quā si gentilis
philosophus improbat, non uidetur apud xp̄i uic
arium ullo modo probanda non. H. nisi cum ne
cesario, cum causā, postulat, aut se ipsum, aut alīū
presentem laudare decet. Laudat se Eneas apud
uirgilium cum dicit. Sum pius eneas fama sup
ethera notus. sed apud sue uirtutis ignaros
einsuo, suorum que summo discrimine, ut auert
iminentem insuos pestem se laudare instās
pericolum coegit. Laudauit cesarem presente
cicero pro M. Marcelli esulis sturticioē, prodese
fensione ligarij, pro tutela de iotarī regis. Ar ea
non omnis, se causę, et temporum fuit oro. Vrge
atur. H. uir ad omnia prudentissimus illum cle
mentiae Laudare è; àquo exulis Marcelli
restitutio erat impetrata, & aliorum quaerenda
salus. tum ut ipsum quid egerat confirmaret,
tum, ut adalios quoq; absilio reducendo incitar
et. Nam extra illas oēs non solum nō laudauit

cesarem · sed illius acta detestatus est, nō clem
entię sed crudelitatis nomen insectatus At ue
ro ubi nulla talis urget occasio, supflua uidetur
presentis laudatio, et assentatori q̄ laudatori con
uenientior; periculosa quoq; euismodi laudatio
est · Existimant · H · nōnulli uera esse quae de se
predicantur; ac sapientiae uirtutisq; opinione
inflati, tumidiq; suae prudentiae nedicam
stultitię initiuntur reiectis quę sanis consilijs in
magnos sepe errores incidunt, non effugentes ten
erarij nomen est tamen quectus sententia · Vt cre
scat laudata uirtus · Incitamur · H · quandoq; nris
laudibus · et sepe inuitimur · ut ij euadamus qua
les describimur à laudante · ex omnia modum,
tempus, locum requrunt · parce p̄sentem laudare
licet: et ita, ut nos non sentiat mentientes: ut
plus in se esse cognoscat · q̄ exprimant dicen
tis uerba ut non rubore presenti excuti à au
dientibus risum · Sunt · H · quidam ita menti
endo inpudentes · quecunque in hominem sapie
ntissimum sanctissimumq; dici possint · cōgerat

qñq; in laudes eius, qui uituperatione potius
q̃ laudem mereat. Verum erit inuirum pro
bissimum, ac doctissimum presens laus congesta ut
ruborem ingerat necesse sit. Mauult Huir
probus ee q̃ dicibomus & eius modi uoces reculat:
Quid igitur dicet quispiam agendum censes quã
oroiis materiam concedes quẽdabis campum inquo
excurrere nostra possit oratio. Michi quidem ad
monitiones quedã cohortationesq; ad recte ipãdum
uidentur esse adbibende, primum ad iustitiam m/
isericordiq; coniungam, cohortandi sunt. Misericõs
emiserator & iustus dominus inquit proheta uno
ad iustitiam duobus ad misericordiam nõibus ulus
Tum ad benificentiã, ac liberalitatem quae ni
rtutes, & omnibus sunt gratissime emagnos principes
decent. Adhumanitatem quoq; corhortandi inqua
magnus uirtutis splendor relucet. Est. N. uirtutum
onium condimentium. Admonendi ut meminerit
se homines ee hoc est mortali & fragili corpore
& q morbis affici possint, licet santissimi, ac beati
ssimi nuncupentur. quae cogitatio si sepius mẽtem

Alex. m.

ſubeat non ſinet principeſ ultra humanam cõditi⁹
omnem ſuperbia efferri. t alleſander macedo⁹ qſe
ut deum coli adorari q̃ preceperat Jouiſ progeniem
ementitus dolore uulneriſ obcruſ ſaucium coactuſ
eſt ſe eſſe hominẽ fateri. ſta his nominibuſ uti dec
et. ut nullum faſtum nullam arrogantiam nu
llam inſollentiam ſecum ferant. Illud præ
terea pontificeſ ad monendi īmaga fortuna
magnam animi moderationem eſſe preſtandam
Dificilimum quippe eſt ſeruare modum in reb⁹ ſe
cundiſ. t roīl impio uti. Arduum quoq; inſumma
rer licentiam conſiſtere infra roīl cancelloſ. Nam
cum magna, diuturnaq; imperia ẽt ſapientium
aiõs fatigẽt, ac ſoleãt redere ut plurimum hoies
ſupboſ atq; aī impotentiſ. p̃ clarum uidetur hoẽſti
uiam ſequi neq; ad extrema deflecti. Qd ſi paulo
apto qui uiuus eſt īcaelum raptuſ. inquo loqueba
tur xp̃s. cuiuſ conuerſatio incelis erat. qui doctor g
entium fuit datuſ. eſt. angeluſ ſathanę. qui eum co
la pbizaret. ne reuelationum magnitudine extol
letur. ne ſupra modum elati, ac immani rerum

^ quanto magis uerendum his. qui interris uiuãt

pompa: que breuis est: & ad modicum pseue-
at rpus decipiant? Certe huius modi nocib;
resonare aures pontificum semp decet & quo
maiori eorum dignitas est: eo magis semp ut
suae fragilitatis meminerint ad monendi
Permulta H. sunt quae aliquando principes
errare cogunt adulatores dolosi susurrones
inuidi detractores: quor uerbis plepe ēt boni
principes inmanissimos errores inciderunt falsis
plaepe rumor & quorūdā puersa rex interpē
tatio omnia imperiis trabentium multos err
are coegit. Vndiqi H. insidie tenduntr princip
antium animis alioꝝ: qui aliorum ēt periculo
expleri cupiunt suas cupiditates: bonis fallantis
ne decipiant? magna cura & diligentia est pui
dendum. Cohortandos insup ad clementiam
celeo. durum quippe est acerbitatem aut. fracū
diam ad magnam fortunam ad iniqere, & nō
patere misericordie refugium calamitosis. Il
lud uero inprimis memorie iterandum affi
xum esse oportere: id quod uirtuti debeatur

millo modo pecunię concedendum. Iniquissimū
est. H. e fere calamitosum penam virtutibꝫ pref
erri. equū rem sui loco esse deceat obtinere pro
bitate posthabita principatum. Vez pater sancti
ssime difficilior michi q̄ reliqs dicendi vo vide
t esse proposita. Nam quae aliis oroīs prestarent
ea michi eripuit egregia tua virtus et singularis
Quid est. H ad quod te cohortari sit opus, cum tua aut admonere
sapientia alios monere possis. Quid qd alterius
nec bis egeas cum tu ipse in eo dicendo gñe cris
ad modum exercitatus. Quid. H. grauius. Quid
sanctius. Quid sapientiū ut alias omitta. illa
ultima oro tua post. Eugenii exequias ad cardinales
habita. inqua velut presagium fuit. talem te hum̄
qualem tunc pontificem exoptasti. Nunqd ad pacem
optimum omnium mortalium bonum. cuius nomen
dulce q̄ est et res ipa salutaris iter. Italos ceteroslq̄
xpicolas statuendam ee hortandus. At tu ipse t
anta affectione tato ardore illā appetis et concupi
scis. ut nemis omnī. quiuat cedas illius desiderio coeq
uede. Nunqd adimanitate, ad clemētia, cereasq; virtutes

ele impellẽdus. At haec tibi tuus studijs tua doctri
na tua natura ad honestum propẽsa iam diu pãta
ẽe uidimus. Humquid ad labores appetẽdos aut cuãs
subeundas quae tãto fastidio iminẽt. At illas tãto studi
o tam continue subis. ut potius tibi freno q̃ calc
aribus opus existat. cum ne ad quietem quidẽ somñ
ullum tibi tempus uacuum relinquatur. Nullo adm
onitore nullo cohortatore indiges beatissime pr. le
gisti omnium precepta uirtutum tum sacras tum
gentilium. Lr̃as didicisti nullum te doctrine ge
us effugit. Legisti omnium predecessorum tuorum
gesta pontificum nostri qui ex eis laudandi tibi
q; imitandi sint aut qui ut dicam leuiter tollerãdi
q̃dam fuisse scimus qui bonis latisfecerunt q̃
dam inquibus multa desiderarent. unum tñ mihi
reliquum uideo cohortationis genus. quo absq; fast
idio & recte uidear uti posse. idest. ut te exhorter.
ut te ipsum imiteris ut similis sis tui ut memin
eris quibus artibus qbꝫ moribꝫ hanc sis tã amplam
tam desideratam a multis dignitatem consecutus
Acte ipso. ñ. omnis bene gerendę rei p. institutio mea

manda est erecta uiuendi rō a te ipō uirtutum o
mnium exempla petenda nichil tibi extra te ipsum
querendum millis tibi opus erit externis ad
bene agendum presidijs: situijs copijs. Scis qua
uiseris continentia qua moderatione uitae. Scis
postulare hac tempus ut pechunia docting ambitio
bonis artibz uirtuti cedat impudentia importuni
tas modestia superet. Scis te semp in optimis lr̄
ay studijs fuisse uersatum & uiros doctos ac bōos
coluisse prestina tibi humanitas ac benignitas
conseruanda est eij cores continuandi qui hāc
dignitatem pepererunt odisti uita semper uirtu
tum es iter pomnem uitam complesus Hon. H. reb
externis. non ambitione nō precibz non pecunijs
hunc tibi honeratam honorem adeo demandatum
scimus sed uirtutibz & sanctimonia mox quae sis ep
uis meminerit beatissimam redes han rem. p.
xpianam. Sed cum tuam cogitationem ad ea con
uerteris quae tuis moribus edignitati intelligis con
uenire illud te rogo p. s. amici tui illi prisci quod
interme unum esse pfiteor nō ecidant e memoria

uti uoles

prout multis iam uidimus contigisse. Coniũgit
amicitiam ut optime nostri studiorum eorũdẽ
& bonor~ mor~ similitudo quã licet maxiã impia
edignitatel dissuere soleant tamen bemilennã
retinere decet eum qui non utilitate sed uirt
utis officijs amicitiam meruit. Et magni quoq;
principes amicis egerunt quos uicẽ cuiq; beneficẽ
tia sibi eindulgentia comparare. Itaq; iter ceter
as tuas curas & hãc non posponas oro ut prisc~
amicor~ quor~ numero me fuisse profiteor imẽ
tẽ ueniat ut ei subsidio sis neq; egere patiãris ut
faueas ingenijs ut plurimos tui similes tua opa
ẽe uelis ut seminarium quoddam uirtutum
statuas in hoc tuo principatu ut liberales di
scipline efflorescant ac uelut saturj aetate quae
iampene conlapse exercicaq; culpa tepor~ uidebãt~
Nam bonas artes & uirtutis alumnas aq; rar~ cognitio
& honesti ropetit~ dextrae cultoribꝫ uelut obscuro
latẽt tãq; insolitudiẽ; & in exilium relegare. Hactẽ
bi ilucẽ eruẽdaq; sũt eiusdẽ tãq; honoꝝ restituẽdaq;.
A quo ut eas saluteꝫ iplorabimus. Situ nobis desis~

quem ille tam dm uelut alumnum prēcipuū
suis uberibus nutrierunt. Jacuerunt saē p.s.
lrāy studia egregij doctrinā uiri posthabiti
dnūū q̄ religionis ipsius & uirtutis rō pateret.
ex quo iamq̄m lrāy dnipitas pene refrixit.
Vbi. N uirtuti honor & premium desit nulli
ad eius exercitia excitant. Sed iacēt semp ut
ait cicero. quae apud quosq; uidēt improbari.
Videt ptīnā utrāque bonay artiū parentem
& uitae ar moy māgram iam ofolectam
squalidanq; discentium i opia effectam latere
intenebris neq; ut olīconsueuit. inhuc hominu
uersari. Hae solę appetunti artes. & sunt in
precio quae ad serendas lites eurgia & questu
spectant. Hullos aut paucissimos uirtus ipsam
& sciendi rō mouet. q̄m ingrorij habētū &
ignobiles. ubi pluris ambitio & pecunia q̄
uirtus & probitas extimat. Arte uno p.s. ex
postulāt. ea quae multis uident defuisse
ab alijs alia sunt quereda. Tibi soli hic honor
aec prouincia debet. ut lrāy studia & docti

uiri tua opera recreari inpristinā dignitatē auc
toritatē restituātur. Scis quantam utilitatē uniu
ēsō orbi ad bēe uiuēdi attulerit sapiētes quoy cōsilio
studijs prudētia & humanitas ad hoīes itroducta
& uita moribꝫ & rei. p. leges cōstitutae. A doctissiis
quoq; uiris religio nostra cōtra hēēses pluīmas defē
sa et p pagata est. At istis & uitecōmodis & fidei defē
soribus caruissemus. nisi ad proboy & sātoy uiroy
uitam fuisse ad mista reꝫ plurimay scientia &
doctrina. quibus tanq armis usi sunt adopugn
andas hereticoy uires ead tuendam fidem.
taq; interceteras tuas curas repectam. H. itey. h
aec sit potissima. p. s. ut sublenes atq; efferas doc
tos uiros & reuiuiscere facias studia artium opti
amarum. ut ostendas inte dignitatē auctam
non immutatos mores. Hoc tuum est proprium
exercitium hoc tui & hominuṁ & gloriꝫ opus hic
pontificatus erit fructus ubērimus hoc tibi pariet
apud deum aeternum premiuum laude apud
homines immortalem. Sed cum hommá. p. s.
tibi agenda proposueris quae tantę molis oūs

requirit illud nunc te rogo ut memineris po
gij tui: q̃ tot amis tanto tempore tanta fami
liaritate fuit tue uirtuti dedictissimus qui te
semp colluit e dimprimis dilexit: Sum iam
ueteramus incuria mulc: ut qui eam amnis
quatuor equadraginta fuerim secutus & certe
minore cum emulumento q̃ deceat eum qui
non omnino fuit alienus a uirtute studijs
humanitatis. Jam emeritus stipendijs in colonia
more priscoꝝ ad requiem corporis ad labores
animi destinand: quod nisi tua inmeritu
dentia assequar nescio cuius fauor & opera sit
amplius ex spet̃dam Finit̃ Rome Kl madij
M. cccc. xlvii. pontificatus maxmi Niccolaj
quinti anno primo: ——.

Magistri Francisci de paduanis de Florentia
ordinis minoꝝ Theologi excellentissimi ad
Nicolaum quintum Summum pontificē e
pistula cōgratulatoria incipit Lege feliciter
——:——:

Aliquid Beatissime pater de rey tuay magnitu
dine hac breui oroe dissero quod ad tuam
ut laudem ul' gliaz magis p̄inere uideat
prosolita prudentiam in eū referas eī e inul. semp
p̄severato timore aquo Jacobi testimonio omne
datum optimum fluit perfectumq; donum
descendere perpetua experientia constat
Omnium quidem tuorum viri temporis pre
decessoz quoz haec recordatur aetas nobis caetoz
ornamenta considerantibus ideo obligatissim
us indicaris ceteris: etsi multa ac magna sunt
pontificib; diuino munere distributa tibi toīe
te uelut inundante confluunt copie grāz
Sentiunt namq; e beneficijs tuijs aut intelligūt
familiariter: qui tibi astitere aut quandoq; cō
uiuāre voluerunt e qui tui regiminis sūt grā
consecuti: te pr̄ete seculariū sūmā p̄ernā lrāz
uirtutūq; adliaz multitudiē nō solū diuīe scie
ntie habitū iduisse quibus humāa omnia ediui
na metiris sed cum expostulante Solomone
a supremis sedibus sapientiam acciepisse

ut tibi assisteret. & magnis atq; grauibus coopa
ret inuely. Eius quidem instituto & religione
accurate ueteri xpiani cultus mores componẽ
tumi pontificij iura. defendere catolicam uẽ
ratem multum admodum inlucem educere
& imprimis deum timere apuero didicisty.
uo quid beatius consequi potueris: nemo sap
ientium hominum potest excipere. Tantam
pastor sanctissime rex ille sapientissimus so
lomon timoris domini uim esse diffinuit.
ut eius absq; timore neq; iustum neq; sapiente
neq; beatum fieri posse decerneret. Initium
queq; eradicem augumentum & plenitudinẽ
sapientiæ gloriam & coronam exultatio mis
in timore domini collocauit. cui fructeo debe
rabiliores fiunt: quinto timenti deũ gaudium
tui lectia suoy longitudiẽ dieq; pacẽ salutẽ. reli
gio sitatẽ & replẽtes omni expatẽ thesauros longa
& grauissima disputationẽ ecclesiastico uolumine
pollicetur. Heq; supstitem uirum deũ ametẽ
his prosequitẽ. cumulatiũ fieri domus supremos

eius defonctionis dies populoq; benedictionibus re-
plet. & famam longeua ac felici perpetuitate
cõroborat. Inuiam itaq; mandatorum dei
cum te ipm̃ diuini timoris beneficio ab inne-
unte aetate traduxeris propterea q; minime
annobis quasi ex anobis pauli doctrinam cogi
tare sufficimus ut; videant omnes nõ immor
talibus solum futuris beatitudinis uiros deum
timentes ordinatos fore sed epresentis uitæ
iocundioribus donis amplificandos preter ceteas
plurimas quas inter admirantes uix numerare
sufficimus: illam te indeo benedictionis gratia conse
cutum: quã sanctus ille prõpheta in psalmo pre
dicat deum timentibus esse concessã. Beatus
omnes inquit qui timẽt dñm: qui ambulant in
uijs eius. Et ut tibi celebratissime pontifex fe
licitatis politicę ratiões aperiat: quae spete freti
intimore dñi permanentẽ prosequar labores
manuum tuarum manducabis beatus es bene
tibi erit. Nam uelut corporalium negotioq; m
anus instrumẽta dicuntur: sic uir by opera tua

digna

digna Laude conficimus quibus ut est apud Ar
istotilem in ethecis friumur prout subtilius
tui teologi primo sententiay libro describit. His
itaq; uirtutibus. quia te humanis diuinisq; rebꝫ
studiosissime compositi quēadmodum tuarum
amplissima uirtutum merita longe facunt la
teq; uideri eq̄dū uera religione timueis amau
eris ecolueris deum omia tibi coopabunt mbonū
inbonum mq̄ presentis efuture felicitatis. Non
enim semper duris asperisq; rebus diuina prede
stinatione dicuntur electi. sed quosdam uelut
Dauid regem & ceteros huius modi idei timore
firmatos spūs sancti gratiam nouimus proueisse
ut quibusdam uelut gradibus ex hac itegra feliciq;
uita ad gtiam promoueantur aeternam. Etquāq̄
beatā ac iocundā presentis peregrinatois solę
uirtutes efficiant: sicuti tamen Solomoi protegi
sui gubernatione presidia diuia petēti omia feli
cis uitae cōmoda concessa leguntur proptereaq;
recte nouit spiritualia temporalibꝫ aī ponēe
donis sic tibi cum uirtutibus quas rebus mortalibꝫ

preferendas intelligis quas uel suffragijs grauas ac dignitatem mariis titulis sic te perlustrauit altissimus.
Omnia uelut instrumenta concessa sunt quae iocunda ac uita etiã communi opinione cõtinuit honore fama gloria. pax tanta q etiam extempore opum ubertas quantã tua exigebat claritudo uirtutũ quanq̃ uero et natu et patria ac stam fuisset a principio fortune fauoribz destitutus. ĩ probo tamen labore ipsius ope atq; mbrã tibi merito uendicasti. Ipe enĩ labor quoad fieri potest omnia uincit quomã domat omnia uirtus. Quibz imrebz tantũ inte amplitudiis spl endorem omnes aspiciunt. ut sẽpiterna memõiã uidearis gloriam superasse. Quid plura: ẽt ne ulla tibi postremũ uirtutũ premia deessent aut cumulus culmen honoris. queso intelligę: quomodo ad sacerdotissimi seu pontificij apicem diuina prouidẽtia re nuper assumptus sit uenãent inte hones mirabilia eius. Ipsa enĩ pauperẽ facit ẽ ditat humiliat ẽ ad fastigium sublenat ignobilia atq; infirma mundi plerunq; extollit: ut fortia

quaeq confundat · profecto beatissime pater adomō
factum est istud & est mirabile in oculis nr̄is ut pēe
inredibilis lux candelebro suppolita per excelētissima
uirtutū opera xp̄iano huic gr̄ luce sallucianturr
ceteri preclaras res aggr̄e di bonāq spem crebro
sibi proponere esi quenpiam euentū deus adu
ersum dederit etiā generose perferre. Audeo
nempe felicissime pastor et dicere: q melior
profecto uiris probis est dignitas sine uita q̄ uita
sine dignitate. Memineris oro quanta uī cla
udendi celos insup & aperiēdi ligandi aīas atq
soluendi sit tibi colla tua potestas quātaq iustitia
& clemētia ipse tuus sedis apostolicę trōus sit undiq
roborandus: nequispiā ātē multa expectet ī
uriam aut quādoq sibi iustitiā deesse diffid
at. Adre ig' uelut ad humanissimum xp̄iani gre
cis pastorē patrē qndē misericordiaz totiusq
consolationis fontē uberē largitorē liber oīz
sit accessus. Quid · ti · eos aut timēē aut excepta
re oportet quite iustum sapientē clemētem
& ceteris uirtutū opib adeo ōnatissimū duīo mu

nere ſuſceperunt Diuino inq̃ mumere id
factum eſſe coſtant ſi tuae abſtanq̃ cuna
bulis breuis quodam epilogo tui nũciuſq
clariſſima & admirabilia geſta pẽſet oraculũ
quidã fuiſſe ferant futura tui preducẽtiũ
genitor q; aduſq; noſtra profecto haec
ſecula ſiuenires coram deo & hominib
magnus eſſes quã cũ poſtea magnitud
mem detua eccellenti epene incredibily u
rtute incorupta uox bẽe iudicãtium illuc
educeret & ille colendiſſimq; cõda uerius qa
ntq; memorie nicolaus cardinali titulili ſãtq
crucis permittu expiret & cõpobraret habũde
nouit & cẽſuit qualem quantũq; celebrẽ
nos te habituri eſſemus/eam profecto uer
tatem nimirum nũc feliciſſimus rex/qui
tus probat. Tanta ego etiam atq; ẽt uirtutũ
teſtimonii gloria preſtare ut nec unq̃ debam
atua ĩclita laude ceſſare Verum ut ſigula
erte memorabilia ſimul atq; primirãda uno
uerbo cõplectar. Tanto tu magus eſ ãio ut

nihil usq; modo disseris aut egeris nisi solum
que tue uite dignitas atq; gtia postularit. O fo
rtunatissimū igr̄ Serzane oppidum terrā
nempe repromissionis protuus memorandissi
mis operum meritis oīm quide t̄ pre abomīb
nuncupandum. O & opulentissimos eius
confines a dño perlustram te admodum refertos
qui tuis exoptimis studijs sic ditant felicissimis
simus et nos omnes xpi cultores qui talem ac tātū
meriti simus abere pastorem. Estimamus siquide
seruire ac tuo obedire impio esse regnare at tua
mquilitate & optata securitate potiri. Propterea
beatissime & sanctissime pater humitatē nobis
dabis & pacē: ut deuotissimi & unanimes ōnis ca
ritatis affectu uno ore unoq; dei cultu īmortalē
ipsū deum nunq̄ glorificare cessemus qui tot
dona hoc etiā fine concessit. Et qa bonoy oculi
inte dñe spei spei sua et ancoram figūt pontē
diuinay rey sacrariuz suppleꝛ & postulo ceu p
illam dñici sanguinis aspsionez: quae prōobis ia
ra crucis extitit celebrata aut pquicquid siquo

pacto sanctius dici potest ut discordias scanda
la guerras aīa rumq; discrimina coram po
sita examinent atq; discutiant īgenij tui altra
consilia & ubi sint vulnera quibusq; sit occurr
endum remidijs probeneficioy dei recognitiōe
opem uelis afferre intēpore oportuno. Rem
quidem ipsam deo gratissimā tuae autem be
atitudini honorificam nostrę simul & nece
situdini conuenientissimam queso ne abigas
& ad modum tuoy ꝓmaximum cumulum
meritoy. per ea certum abeo esse incāleo
rubi difinitum locum ubi semp beati deitate
fruuntur Recordare et atq; memorare B.
p. q terrena haec dignitas & fastigium ā terre
nus tollitur. Illa aūt celestis quae sursum est
& eterna & sublimitate subsistit non infimo
sicut uanitas & sapientia haec terrena laborat.
sed debentionibus semmar & mecret sui ego
solūm glie tenere te cupio cum amplio petro
ac ceteris celi ciuibus sanctis dnō nro ihū
xpo cui laus sit honor hic & ubiq; infinita a secula

seculorum Amen. Raptim ex florentia xxii
Martij anno domini M cccc° xlvij°.

Clarissimi atq; eloquentissimi Viri Leonardi
Aretini Oratiuncula ad Summum pon
tificem Martinum Quintum incipit lege
feliciter

Contigerunt beatissime pater: qui le
gationis officio fungentes sedem aplicā
etiamsi ultimā adeunt: quantū ipsi uēbis
oreq; adamin possunt: eloquentissimis eam laudib
conari extollere: quos tamen cum sepe presēs
diligenter accurateq; audiuerim: atq; una ex
parte uerba illoy: alia uero ex parte amplitudi
nē maiestatemq; sedis huius pensitarem usq; adeo
deficere uerba animaduerti: ut laudatores ipsi
eos: qui conatus omnes ridiculi uiderentur. Neque
sane id immerito euenire constat quis. Mentis
compos humanis uebis dignā huius digne laudes

referre se posse credat. cuius auctoritas atq; potestas
supra hoīez est. Aut quis terrenis istis āgustijsq; sēnsē
tijs amplitudinē huius sedis aequare se posse existim
et. cuius potestas nō contenta terris neq; maris am
bitu cēlos insup penetrat et trascendit Mea quidē
sententia qui se hoc facturum sperat ībecillita
tē suā nō cognoscit. Qui uero arentare ausus est
temerarius reperitur. Vt recte a philosophis dictū
sit bonoꝝ alia ēē Laudis alia uenerationis laudis
ea esse. quae incomēdanōēz cadunt humanam
ueneratiōis aūt illa quae diuinioraq; maioraq; ex
istunt q̄ ea laudationis nostre queāt accedere. Qō
ītenere sedis apostolicē dignitatē nō īmerito repo
nemus. Qui ig' sedē anc nō admirabilē modo
uez etiā stupendam aduēnīt sisapientē facē u
oluerīt. ora claudēt corda aperiēt uocem com
pescēt affectū difundēt nec tā facundi eam
aloquēt. q̄ uenerabundi taciti adorabūt. Mens
H. tacita atq; erecta eo ueneratione suam admi
ratione suam q; traducet quo lingua atq; ora spi
rare non possunt. Et de sedis huius sublimissima

excellentissimaq; prestantia hec michi mpresentia dic
ta sint. De te aūt beatissime pater moderatore atq; aur
iga consensu protinus admirabi matronum oīum in ea
sede constituto quāq; prestare silere q; pauca dixisse multi
tudo nempe commendationum tuay prolixitatem
orationis angustā uero ista tpris compendiū flagitat
tamen ceteris omissis duo ut tria preterire non
possum quae iam pridem aures mee oculi pcepere
Tuas porro Laudes B. P. non solum lingue gentium ac
populoy sed ueprese saltus qua huc proficiscentes
uter fecimus omnibus predicare celebrareq; uidebā
tur pquae. H loca nunq; nisi extremo uite piculo
summa formidine uadebatur peadem nunc tanta
pax est adeo secura tranquilitas ut mutata rep; cōdito
e incontrario plane uersa appareat quid enim infest
ius fuit latrociniis hatere q; romanus ag; contra uero
quid nūc pacatius. Quid ab oīnibus insidiis uolen
tiisq; remotius. Itaq; uales ipse e nemora que prius
metum et animem uiatoribus afferebant tua sīmā
prouidentia factum est ut nunc letitiam iocund
itatemq; difūdant sapientiam bonitatemq;

auctoris sui non modo uocibus nuntiantes huic ex
imie beneficietie tuae extra urbē conspecte alia
intra urbē ipsam addita oculis occurrunt. Reparatio
basylicay atq temploy principis aptoy ingēti erog
atiōe refecta porticus & parietes istaurate: cum
iam prolaberent. Et laterani puro marmore pa
uimenta ecclesia eadēq picturis insignita pull
cherrimis ceteraslq huiusmodi ornatu edicta digniss
imas Laudes tuam gtiazq perpetuam attestant
Pontiuy quoq refentionem instauratione raq
nomen aquily inditum credit pontificali dignitaty
quis reticē aspiciens queat. Tiberino quidē ipectu
disrupti arcus tua nūc diligentia & ipensa refecti
te nō pōtifice nō falso denuntianta. Quid dicā decer
moniay cultu obseruantia & castimonia. Quid de
incorrupta ecclesiay prouisione: in qby nc curia tua
tanto abest a sordidy qto dudū aberat a puritate. Te ig
ediuīa caste & religiosa munifice eumāa circūsp
ecte beniuoleq tractantez nō imerito deus secūda
uit ut tande aliqū longa post tpra uerū antistitē
bona romanę ecclię uera obediētia possidentem

uideamus ceteꝝ. B. P. cum tu eadem beniuolentia tua
bonitateq; commotus p solemnes nūtios tuos floretinū
ppl̄m ad pacē ecōcordiā hortat⁹ sis atq; ut legatos roma
mitteret magno pere flagitaris Et si contra nr̄az.
R. P. multa ac grauia aduce medio lanē sint p petra
ta ac grauia fuerīt: tñ tranquillitatis auida cuitas
& beatitudīs tuae obrēpandi cupida nos protrahāda
& deo auctorē debitis modis cōcludēdā pacē legatos
ad tuam presentiam misit. Paratos q; nos offerimꝰ
siue incospetu tuę sanctitatis siue alibi ubi statuti
fuerit cum aduēt̄ariis oratoribꝰ conuenire plus
agendus atq; tractandus. Sunt alia q; dam nobis
seorsum tuę beatitudīi explicāda que cū tēpus
dabitur ex ponemus:—

Finita

IMPERATORI:—

Serenissime ac gloriosissime princeps & dñe posthum
ilem recõmendationẽ & tiaẽ magtudo eomis prosp
tas sit imperpetuũ tibi gloriosissime prĩceps rex
Haec omia nos deuoti filij tui precamur & optamus
per diuinam grãz tibi celitus ex hiberi nec optamus
mõ uez etiam speramus & credimus fore propter
uirtũ tuaz prestãtissimam excellentiaz. Credẽdu
est. H. iustum ac piũ regem deo massime placere:
Qui aũt deo placet gubernator erector ei cuncta
feliciter successura fore est proculdubio sperandũ
iuxta illud quod scritum legit. Omnia quecũq
faciet prosp̃abimt. Deiñ ex ad uerso subdit. Hõ sic
impij nõ sic sed tanq̃ puluis quẽ proicit uentus a
facie terre. profecto nos gtiosissime princeps in stim
abili gaudio & incredibili letitia perfusi fuim̃ exista
felici sublimationẽ tua nec id quidẽ immerito. S
peramus. H. tẽporibz nris uidere magnã seculi tã
quillitatẽ & pacẽ uidere optimã ac felicẽ populoz
tuo regimini cõmissioz gubernationẽ per quam
homines pro bñfactis quidẽ premia pro male
factis aũt digna ꝑplicia cõsequẽt. Sed quid nos

denobis ac de letitia nra dicimus cum hummerla
ciuitates & populos in hac letitia & gaudio exultare
uideamus Nihil est .H. uirtute preclarius nihil la
udabili nihil quod magis allicat homines tamore sui
nihil tam afferat spe tranquillitatis atq; iustitie
Virtutibz ergo te multiplicuter ornatu & predictu
sit & spectant hoies quasi de celo mis sum ad eorum
gubernationem sic uenerantur & amant qi unica
spem salutis incolumitatis felicitatatis suae cernut
.H. quo se se attollat infidelium audatia quantas
dudum clades ad uersus xpianoy eoy detestabilis itu
lerit quotidieq; patet iferre Cernum et xpianoy
ipsoy uarias inestricabilesq; discordias et que cotra
cõmunes fidei hostes uerte debebant ise iposatq;
incorpus suum arma uertisse ac ruinam inter
se meritari: quibz cura debet ee salutis. Demq;
procaritate odia pro defensionem mutuam im
pugnationem & bella quod summe dolendum
me se xpiani ppli g meditant. His igitur xpianoy
populoy morbis ac langoribz tua sapiẽtia & auctor
itas medicinam saluctarem ac necessariã adhibebit

ſnfidelium aūt conatibꝫ nepharioſi potentia fortitudoq; tua glorioſiſſime obuiabit. Sicqđ̄ bonum principi eſt tuos tueri & hoſtes infringē. quid tibi preſtet altiſſimus victoriis ac triumphis adimplere. Ceterꝫ Sereniſſime Rex ciuitatem nrāꝫ uniuerſam et populum huꝫ tibi deuotiſſimū quantum ualemus et poſſumus cum humilitate debita ſublimiſſimo culmini tuo recommendamus oferentes eam bene placitis regiis. Preterea cum inregno ūgarie multi ciues florentini exiſtāt partī clerici eprelati. partim ſeculares uel nobiles uel mercaturiſi intēdentes eos omnes & ſingulos rege ſubmlimita ti rechommittimus prelati quidem & nobiles ut inſuis dignitatibus conſeruent. Mercatores aūt egratiam & benignitatem regiam inſuis negotiis reportent. Data et cē]:~

CONCILIO BASILIENSI:~:~:~

Reuerendissimi in xpo patres & dñi post humilem recommendationem. Audiuimus litteras quasdam diffamatorias ciuitatis nre publicatas fuisse apud sac um basiliense concilium sub nõie ac titulo dñi ducis mediolani. quas ltras exemplum ad nos delatum maturiori examine considerantes reperimus procerto ltras illas nũq abbillo dño missas fuisse sed potius p aliquos de ministris suis incõcilio de gentibus qui forsam placere illi credidit fuisse pscriptas. Sumus.n. expti bello & pace quanta grauitate & moderatione dñus ille iscribendo consueuerit uti ac nec est credibile mores eu mutasse. Ostendit preterea stilus figuraq dicendi nõ esse illas dñi ducis mediolani ltras, cum ille dimis elegantes & accurate presertim ytalicis uerbis scribere suas ltras cõsueuerit. Hae aũt ltre iconcilio publicatem stilum habeant grossum & incompositum ac pene rusticanum sententias nõ ambitiosas & incõsideratas. Hunq profecto dominius ille qua sapientia est ea scripsisset de

nobis q̃ que sunt manifestissime falsa nec ea que inse
uideret uerissime retorqueri atq; ita q̃ circūspe
cta domini sapientia est ea scripsisset tacuisset ī
considerata seruire meritas publicauit cuius
diffamationib; stultus & fatuus respondere brevi
placet apud reuerēdissimos patres ut tales iuria
ui forte lris illis decepti contra meritatē aliquid
supplicati sint intellecta demū utilitate ea cōplecta
& ac fraudem scribentis & imprudentiā recognoscat.
Primum ig̃ fatuus ille minister tm tantū abhorr
ere ciuitatem nr̄az ab idoneo concilij loco asserit
Fuit H inclusitate nr̄a florentie concilium generale
per tpora felicis memorie Victoris pape secundi
b anno dñi M̄ LVII quo in tpre ipsa ciuitas long e
minor erat q̃ nunc est & ecclesia xpianoz lōge ma
ior & si tūc sufficerit concilio gen̄ali ciuitas nr̄a
& proīdone loco delecta est cur nūc nō est sufficiens.
Quid tpribz nr̄is cū esset iecclesia dimisserabile sic
nam lōge inueterati nō efloret ia locū prebuit cis
montanis ultra mōtāisq; cardinalibz pro cōcilio cele
brādo nome securitatē maximā & omnz rez copiam

c.9

exhibuit affectu intato concursu hoīm tantaq; cōciliī
celebritate ~ si ig' unus locus nō subiect' omnīm po
testate dīnoq; constitutus idoneus fuit adtāta cōciliī
gñalis multitudinē educandā florētia ipsa cū illo talis
locus sui dommij nō erit edonea ad cōcilium sublimendū ~
Pudeat te scurra nep' nunc exprobe ministr' pudeat
restulitiaq; ingorantiq; tue & talienā illud cōsidē
grista tuo impugnatio loci nīri ut deatur sapētia; sāc'
cōciliī basiliēsis de ilipientia redarguere Si H. abōrrēt
omis qualitas ciuitatis nīre abidoneo concilij loco
ut tu prdicas stulti ergo tot reuerendissimi patres
qui suo decreto ciuitatē nostrā prodoneo loco nōia
uerūt Oratores miserunt nos requisiuerūt illo
ig' te potius factuū ei tanū putares debem'
q̄ illos tot reuerēdissiōs patres etorū basiliēse cōci
lū adisse apud quos cū ista loqueris nōite ligis
fatuitate tuā atq; considerās ionestatē abhorrere
moneas cuiū nīroy apace eccleslg decere audeas cum
ciues nīri princeps fuerūt ad scisma pestiferum
de ecclesia stirpandum prestito fauore & lo
co pisarum illis qui pace quietem amonē-

optabāt · quo facto gallia · Anglia · & germania · st
alia cęteręq; puincę & gentes priuś diuiśe unire
śit etśi nō fuit illa plenissima unio tñ fuit mall
ima ex parte & inprīcipalioribꝫ locis fuit demq;
prīcipiū & uia ad prefectissimā & cōplectissimā un
iōem · Sterilē ee dicis ciuitatē ade ut nō colligat
ibi sufficentia uictualia ad usū ciuium habitā
tium · O · bestia quāto rectius erat te silere q̄
tam fatuę loq · An est cuiusq̄ ciuitatis territorꝫ
magis plenum magis locuples magis habūd
ās q̄ uirū · An est locus in orbe terrarꝫ ubi
tāta prestantissimi uini purissimi olei optī
tritici suauissimoꝫ fructuū copia exuberet
quāta ī florentino territorio · An florētia
sterili est potest cū sit tota illius regio quasi
pomariū d' dā · cū plures sit ciuiū mille ex
urbē q̄ omniꝫ reliquarꝫ ciuitatū ītalię si
inuicem congregarent · cū tantus sit splē
dor edificioꝫ · ut mirabile appareat ītuentib·
cū tāta multitudo ut cōficere possit altāj in
assimā ciuitatatē · An sterilis florentia

dici pōt quę ht ipsam perse fructuosissimu
agrum ⁊ accedit patrēsil pistoriēsisq; ager qui
est qi ſburbanus nrę ciuitatis. Et sunt hinc
arrectiꝰ ager fertilissimus oīų illinc pisan' nō
minoris ubertatis quę duę nobilissimę ciuita
tes dominio florentini populi cōstitutę plēi
ssimā ⁊ indeficibilia horrea ciuitati florentię
sub ministrant nec pl'distāt ac ciuitate florē
tię q̄ unius diei it. Quare dīsinant iste leuis
simus minister inac parte loqui cū nulla sit
usq; alia ciuitas copiosior nulla fecundior.
Huic stultitię suę alia falsam desertionem ad
iungit dicens nos hre bellum ciuile ac diuisiōez
intra urbem usq; adeo ut plures ex ciuibꝫ nrīs
sint exititi q̄ ī pria residentes. O stulte ⁊ hae
haec tu dice⁹ audes cū habeat ciuitas nra intra
se multitudinem ciuium pene innumerabi
lē. Exules aūt non sunt ultra quatuor uel. V.
quoꝝ nōia cognoscant ubi sunt quesum' ust e
xules nri aut qui sunt uel quales. Dic mihi se
utrum plures exules erebbelles hr dommus

tuus amos. Vtrum mag̃ suspectos cues suos
ille amos. Atq; ille non mis arcis in ciuitate sua
confidit nos nullã in ciuitate nr̃a arce habemus
quod signum est in nobis confidentie ciuium
in illo deffidentie. In nobis nullius suspitiones
In illo maxime ꝗuit ihũp nos bellum hr̃e cum
finitimis de ac ea parte sapiẽtiu erat si uisse nes
explicare haberem. Cum certũ sit bellum e quo
redactum. Sed uolumus in siguli commorari
Tantum uõ dicimus nos bellum non sõstinẽ sed
inferre itaq; est ĩpotestate nostrã quam cinq;
uelimus bellum deponẽ quod facẽ nõ põt is cui
ĩferẽ bellum. Deniq; bellum ãlieno territorio
est nr̃is; uero tritorũ bello carẽt ac nihil sentit
ex belli calamitatib; aut territorib. Extremum
est quod protestat minister si florentiã cõsiliũ
trasferat: dimis; suis; ee impediturũ ꝗ̃tis; potẽt
omnes qui ad illud uenirẽt magnificũ certe e
magnanimum opus impedire eos qui pro pace
xpianorum e pro reformatione ecclesie sit ad cõ
siliũm uenturi Crede michi sapientia dñi

tui nunq; se tam turpe de honesta set uerbis
nec putauisset eo honoris ac dignitatis sue usta
dixisse que & deo & hominibus sunt inimica
cimus uo peregrinos nos qui domum beati antonij
uienensis aut beati Jacobi petit per territoriu
illi dñi sepe per illes ire consueuisse etiam
p medium ardorem belli quod nobiscum habuit
ex quo manifestum est dominu illuz esse alterius
mentis & alterius honestatis q̃ sonent hec ab hoc
ministro cui tanta stultitia prescripsit. Denq; ubi
maiore libertate ubi omnz rez tantaz abilitate
& copiam ubi tantam amoenitatem uerbis & dom
orum. Neq; N satis est hanonz habeat concilium
sed insup multaz rez copia exigit. quib; nec hiub
melioz incuitate nra concilium abundabit. Pre
eterimus illa que nris alijs hris ostensa ut nosse nau
es & pecunias & cetera oportuna ipsorum hre ad
cunta placerum basilience concilium promissa
grecis ad iplenda silemus de amudine situsq; cu
duob; maribz. Italia cigit insule modo nos exparte
altera mare assignamus portuq; habemus ineo

ſnclutū & famoſiꝫ ab alto aīt mari nōapli. xx.
miliarib⁹ cui⁹ vitorio nro diſtamuſ. ut ſiue
piſcriū mare uenīant ~~uenar~~ greci ealiꝫ cōc
iliū petentes ſtatꝫ inporio nro decendere
poſſint ſiue ꝑ ſuperiuſ mare aduenant; īquo
rauēa & ariminū eſt ꝓpinquū. ſit territoriū
nrūꝫ ad eo excipiendos: quare nō uſq; adeoī
retur iſte detractor nr. ſi ſit tot tantiſq; opor
tunitatib⁹ eronib⁹ atq; ſacrū conciliumq; ī
clmat. ī ciuitatem rāꝫ preferendā. Nec tam
imprudenter factum iſte ſapientiā ſacri cō
iliꝫ de inſipientia reprehendere auſus
erario pręſumat. Datꝫ:

B-4-20

#17600

ORATIO
DE
CONTINENTIA
AD
VIRGINIAM